

Passende beoordeling behorend bij de aanvraag voor een vergunning op grond van de Wet natuurbescherming voor het uitzaaien in de Oosterschelde van mosselen afkomstig uit de Deense gebieden:

Limfjord en Isefjord

in de periode van 1 januari 2021 t/m 31 december 2024

Datum: Augustus 2020

Titel: Passende beoordeling behorend bij de aanvraag voor een vergunning op grond van de Wet natuurbe-
scherming voor het uitzaaien in de Oosterschelde van mosselen afkomstig uit de Deense gebieden: Limfjord en
Isefjord in de periode van 1 januari 2021 t/m 31 december 2024

Auteur:
drs. T.P. Seip

Adres/ opdrachtnemer:
Navis Advies B.V.
Delflandstraat 60,
2631HE Nootdorp

opdrachtgever:
Vereniging van Importeurs van Schelpdieren
p/a 's Gravenpolderseweg 72
4462 CH Goes

Inhoud

Inhoud	3
1. Inleiding	4
2. Locatie met betrekking tot vergunningverzoek	5
3. Activiteiten met betrekking tot het vergunningverzoek	6
4. Beleid	7
4.1 Vooronderzoek ten behoeve van de passende beoordeling	7
4.2 Verplaatsing van schelpdieren	8
4.3 Voorwaarden voor importen	10
4.4 Provinciaal beleid	10
4.5 EU-regelgeving met betrekking tot ziekten	11
5. Beschrijving van het gebied	12
5.1 Natuurlijke dynamiek	12
5.2 Instandhoudingsdoelstellingen	13
6. Mogelijke effecten van uitzaaien	15
6.1 Mogelijke effecten op habitat en habitatoorten	15
6.2 Mogelijke effecten op vogels	19
7. Risico verbonden aan het uitzaaien van mosselen	20
7.1 Limfjord - Bodem	21
7.1.1. Resultaten inventarisatie tarra	21
7.1.2. Resultaten SASI	22
7.2 Limfjord - hangcultuur	23
7.2.1. Resultaten inventarisatie tarra	23
7.2.2 resultaten SASI	23
7.3 Isefjord	24
7.3.1. Resultaten inventarisatie tarra	24
7.3.2 resultaten SASI	24
8. Mitigerende maatregelen	26
9. Cumulatieve effecten van uitzaaien	27
10. Conclusie	28
11. Literatuur	29
Bijlage 1: Weergave importgebieden	31
Bijlage 2: Lijst 1 soorten	33

1. Inleiding

De Nederlandse mosselverwerkers hebben een jaarlijkse behoefte van ca. 80 miljoen kg mosselen teneinde hun afzet in stand te houden. Door de grote natuurlijke schommelingen in het aanbod uit de Nederlandse productiegebieden en maatregelen voortvloeiend uit de aanwijzing van de Waddenzee en Oosterschelde als Natura 2000-gebied, is er structureel een tekort aan Nederlandse mosselen ontstaan. Getracht wordt dit tekort op te vullen door het importeren van mosselen.

De PB heeft betrekking op het uitzaaien en verwateren van mosselen op de verwaterpercelen in de Oosterschelde afkomstig uit de gebieden: “Limfjord” en “Isefjord”, gelegen in Denemarken. Voor de Limfjord betreft het zowel mosselen afkomstig uit hangcultuur als bodemcultuur. Deze worden apart besproken.

De globale ligging van het gebied is weergegeven in figuur 1. In bijlage 1 is het gebied waaruit de mosselen worden geïmporteerd in detail weergegeven. Hierbij wordt het gebied tevens aangeduid met de mosselproductiegebieden-nummers zoals deze door de Deense overheid gehanteerd worden in het kader van de voedselveiligheid-monitoring.

Figuur 1: Ligging van de gebieden: “Limfjord” en “Isefjord” in Denemarken.

2. Locatie met betrekking tot vergunningverzoek

Het verzoek om een vergunning voor het uitzaaien van geïmporteerde mosselen heeft betrekking op verwaterpercelen (opslagpercelen van de handel) in het Natura 2000-gebied Oosterschelde (figuur 2).

Door de handel geïmporteerde mosselen worden deels rechtstreeks verwerkt in de bedrijven en deels eerst uitgezaaid op de verwaterpercelen in de kom van de Oosterschelde en verblijven daar enkele dagen tot meerdere weken.

Figuur 2: Kaart van de Oosterschelde met de ligging van de kweekpercelen voor mosselen (grijs gemarkeerd), de kweekpercelen voor oesters (bruin gemarkeerd) en de verwaterpercelen (blauw gemarkeerd) (bron: nationaalgeoregister.nl; Schelpdierenpercelen 2013), aangevuld met tijdelijk verwaterperceel (donker blauw gemarkeerd, bron: Agonus, 2017).

3. Activiteiten met betrekking tot het vergunningverzoek

De voorgenomen activiteit bestaat uit het uitzaaïen van geïmporteerde mosselen uit bovengenoemd gebied op reeds in gebruik zijnde verwaterpercelen in het Natura 2000-gebied de Oosterschelde. Dit uitzaaïen vindt plaats met behulp van bestaande mosselvaartuigen.

De consumptiemosselen worden per vrachtwagen vanuit het productiegebied in Denemarken naar Yerseke vervoerd en daar òf in het ruim van een vaartuig gelost dat de schelpdieren uitzaaït op een verwaterperceel òf rechtstreeks gelost in verwatercontainers van de verwerkende bedrijven in Yerseke aan de wal. Het verwateren is nodig om de mosselen zich te laten herstellen van de stress van het opvissen en transporteren. De verwaterpercelen liggen grotendeels in de kom van de Oosterschelde (productiegebied Oosterschelde Oost), maar medio 2017 is ook een aantal percelen in het productiegebied 'Oosterschelde Midden', ten noordwesten van de Vondelingeplaat, ingericht als verwaterpercelen om de sector meer flexibiliteit te geven bij sluiting van een van de productiegebieden in het kader van het programma voor Sanitaire Monitoring (t.b.v. voedselveiligheid).

Naast mosselen die geïmporteerd zijn met de bedoeling ze eerst uit te zaaien op de verwaterpercelen, worden er ook mosselen geïmporteerd die rechtstreeks verwerkt worden in de bedrijven van de importeurs. In sommige gevallen worden meer mosselen geïmporteerd dan dezelfde dag kunnen worden verhandeld. Ook dan is opslag op een verwaterperceel nodig. Het verblijf op deze percelen kan variëren van enkele dagen tot meerdere weken. De mosselen worden opgevist, op dezelfde wijze als alle andere mosselen op de verwaterpercelen, op het moment dat het bedrijf ze kan verkopen.

Na verwerken wordt de tarra gestort op één van de daarvoor door RWS aangewezen stortlocaties in de Oosterschelde, waaronder "de Slipperplaat".

4. Beleid

4.1 Vooronderzoek ten behoeve van de passende beoordeling

Op 1 januari 2017 is de nieuwe Wet natuurbescherming in werking getreden. De Wet natuurbescherming vervangt de Flora- en faunawet, Natuurbeschermingswet en Boswet. Hiermee zijn de verplichtingen uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn, voor zover die betrekking hebben op gebiedsbescherming, geïmplementeerd in het Nederlands recht. Ten aanzien van de gebiedsbescherming van de Natuurbeschermingswet 1998 zijn er geen grote wijzigingen in de nieuwe Wet natuurbescherming. Wel komt de aanwijzing van Beschermd Natuurmonumenten te vervallen, evenals de doelstellingen die al geformuleerd zijn voor bestaande Beschermd Natuurmonumenten.

De gebiedsbescherming is vastgelegd in artikel 2.1 tot en met 2.11 van de Wet natuurbescherming (Wnb) en het beschermingsregime voor soorten van de Vogelrichtlijn is vastgelegd in artikel 3.1 van de Wnb. Hiermee wordt de aanwijzing en bescherming van Natura 2000-gebieden en kwalificerende doelsoorten geregeld en zijn de verplichtingen uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn geïmplementeerd in het Nederlands recht.

De begrenzing van de Natura 2000-gebieden en de instandhoudingsdoelstellingen voor die gebieden zijn vastgelegd in de aanwijzingsbesluiten voor de betreffende gebieden. De instandhoudingsdoelstellingen beschrijven voor de voor het gebied aangewezen habitattypen en soorten of een bepaalde ontwikkeling ervan gewenst is of dat het behoud ervan op het aanwezige niveau moet worden nagestreefd.

Voor activiteiten of projecten die schadelijk kunnen zijn voor de beschermde natuur geldt een vergunningplicht. Deze vergunningen worden verleend door de provincies of door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselveiligheid (LNV).

De Oosterschelde is op 23 december 2009 door de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) definitief aangewezen als Natura 2000-gebied (gebiedsnummer 118: Oosterschelde). Met het oog op deze aanwijzing, dienen activiteiten die als plan of project volgens art. 6:3 van de Habitatrichtlijn (richtlijn 92/43/EEG) kunnen worden aangemerkt te worden beoordeeld op hun effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied. Dit dient te gebeuren middels een passende beoordeling. Bij plannen in, of in de nabijheid (externe werking) van, een Natura 2000-gebied dienen de initiatiefnemers te onderzoeken of het plan een significant negatief effect op de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende Natura 2000-gebied kan hebben. Daarbij dienen ook, indien noodzakelijk, de mitigerende maatregelen te worden betrokken. Deze analyse heet een 'passende beoordeling'.

Het bevoegd gezag toetst de passende beoordeling. Wanneer uit de passende beoordeling de zekerheid wordt verkregen dat de activiteit niet leidt tot significant negatieve effecten, kan de activiteit doorgang vinden.

Het beheerplan voor de Oosterschelde is op 7 november 2016 onherroepelijk geworden. Hierin is opgenomen hoe met bestaande activiteiten in het gebied wordt omgegaan.

In aanvulling op het aanwijzingsbesluit uit 2009, is in maart 2018 een *Ontwerpwijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden* gepubliceerd, waarin ook voor de Oosterschelde aanvullende habitattypen en -soorten zijn opgenomen (DN&B/2018-000; art.71). De wijziging is nog niet definitief, maar bij de effectbeoordeling dient hier alvast rekening mee te worden gehouden.

Het project bestaat uit het importeren van mosselen uit bovengenoemd productiegebied in Denemarken en het uitzaaien van deze mosselen in het Natura 2000-gebied Oosterschelde, volgens de hierboven omschreven werkwijze.

Uitvoering van het onderhavige project betreft een activiteit welke niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het Vogel- en Habitatrichtlijngebied Oosterschelde en welke niet in het beheerplan Natura 2000-Oosterschelde is opgenomen. De activiteit blijft daarom vergunningplichtig. De activiteit verschilt qua werkwijze niet/nauwelijks van de reguliere activiteiten ten behoeve van de mosselteelt, welke wel in het beheerplan is opgenomen. Onderhavige passende beoordeling focust daarom met name op de mogelijke effecten als gevolg van de introductie van een invasieve exoot.

Ten behoeve van de passende beoordeling is gekeken naar die soorten en habitattypen welke als kwalificerend zijn aangemerkt met betrekking tot de, binnen de Oosterschelde vallende, Vogel- en Habitatrichtlijngebieden.

4.2 Verplaatsing van schelpdieren

Het beleid ten aanzien van het uitzaaien en uitzetten van schelpdieren in de Nederlandse kustwateren is neergelegd in de brief van de minister van LNV aan de Tweede Kamer d.d. 30 juni 1997. Op grond van deze Beleidslijn verleent de minister geen vergunning om schelpdieren afkomstig uit ecologisch niet verwante gebieden te verplaatsen naar de Oosterschelde. In 2003 heeft de minister deze beleidslijn tijdelijk en partieel verruimd.

Het Beleidsbesluit Schelpdiervisserij 2005-2020¹ zegt over verplaatsing het volgende:

“Sinds 1997 is de Beleidslijn Verplaatsing Schelpdieren van kracht.... Verplaatsing van schelpdieren afkomstig uit ecologisch niet verwante gebieden (zgn. buiten boreale gebieden) naar de Oosterschelde is in beginsel verboden. Als ecologisch verwante gebieden worden grofweg de landen aan de Noordzee aangemerkt, zoals de oostkust van het Verenigd Koninkrijk.

In het najaar van 2003 is het voornoemde ‘verplaatsingsbeleid’ op basis van een uitspraak van de Raad van State tijdelijk aangepast. Deze aanpassing resulteerde in een voorlopige uitbreiding van het importgebied met wateren rond Ierland. Hierdoor werd de import naar de Oosterschelde mogelijk van schelpdieren uit alle wateren van het Verenigd Koninkrijk en Ierland.

In het voorjaar 2004 heeft een groep wetenschappelijke experts zich gebogen over de bij de verplaatsing van schelpdieren betrokken risico’s, hetgeen medio 2004 heeft geleid tot het rapport “Deskundigenoordeel Verplaatsingsproblematiek Schelpdieren”². De deskundigen zijn van oordeel dat de in 2003 doorgevoerde uitbreiding van het importgebied ecologische risico’s met zich meebrengt.

Op basis van het deskundigenoordeel en de uitspraak van het Europese Hof van Justitie over de toepassing van de Vogel- en habitatrichtlijn (HvJEG, 7 september 2004, zaak C-127/02) wordt de openstelling van de importgebieden rond Ierland opnieuw bezien. Hierover wordt eind 2004 een besluit genomen”.

Op 12 oktober 2007 informeerde de minister de Tweede Kamer over zijn beleidsvoornemens ten aanzien van invasieve exoten en op 15 oktober 2007 is de Beleidsnota invasieve exoten gepubliceerd.

---

¹ Ministerie van LNV, Ruimte voor een zilte oogst. Beleidsbesluit Schelpdiervisserij 2005-2020. Den Haag, oktober 2004.

² Deskundigenoordeel Verplaatsingsproblematiek Schelpdieren, Expertisecentrum LNV, juni 2004, nr 2004/301

Met de beleidsnota is beoogd uitvoering te geven aan het Biodiversiteitsverdrag, waarin is bepaald dat de deelnemende landen beleid ontwikkelen om introductie van soorten, die de inheemse flora en fauna of ecosystemen kunnen bedreigen, te voorkomen. Uitgangspunt van de beleidsnota is het voorkomen, elimineren en beheersen van invasieve exoten. De noodzaak om in te grijpen hangt af van aard en ernst van de problemen die een exoot kan veroorzaken. Is niet met zekerheid vast te stellen of een soort zich invasief in een introductiegebied kan manifesteren, dan zal een afweging over een eventueel ingrijpen moeten worden gemaakt, waarbij het voorzorgsbeginsel leidend is.

De Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State stelt in de uitspraak van 8 februari 2012 in de zaken 201003293/1/A4, 201005947/1/A4 en 201008464/1/A4 vast dat de geïmporteerde schelpdieren alleen in de Oosterschelde mogen worden uitgezaaid, indien vooraf uit een overeenkomstig het protocol uitgevoerde SASI is gebleken dat in het productiegebied geen probleemsoorten voorkomen. Het risico dat, ondanks de vooraf uitgevoerde SASI, toch probleemsoorten in de Oosterschelde terecht komen, wordt naar het oordeel van de Afdeling voldoende ondervangen door de in het protocol beschreven monitoring en de daaraan gekoppelde maatregelen. De Afdeling heeft geen aanwijzingen dat het protocol op dit punt niet is gebaseerd op de beste wetenschappelijke kennis ter zake. De staatssecretaris heeft zich gelet hierop in redelijkheid op het standpunt kunnen stellen dat met naleving van de vergunningvoorschriften en toepassing van het protocol verzekerd is dat de natuurlijke kenmerken van de Oosterschelde niet zullen worden aangetast.

In de zaak met nummer 20108799/R2 van 2 september 2011 is de voorzitter van de Afdeling Bestuursrechtspraak op grond van de stukken en het verhandelde ter zitting, van oordeel dat de staatssecretaris zich op basis van de passende beoordelingen en het Schelpdierimport Monitoringsprotocol van juli 2010 ervan heeft kunnen verzekeren dat het uitzaaien van mosselen afkomstig uit de genoemde herkomstgebieden geen schadelijke gevolgen heeft voor de natuurlijke kenmerken van de Oosterschelde. Hierbij is in aanmerking genomen dat wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel mag bestaan dat een probleemsoort uit een herkomstgebied de natuurlijke kenmerken van de Oosterschelde aantast, maar niet dat bij het verlenen van een vergunning ingevolge de Nbw 1998 absolute zekerheid moet bestaan dat zich geen probleemsoort vestigt in de Oosterschelde.

Door middel van de aan de vergunningen verbonden voorschriften is gewaarborgd dat de import en het uitzaaien van de mosselen plaatsvindt overeenkomstig het monitoringsprotocol van juli 2010. Indien tijdens een inventarisatie in een exportgebied, of bij de lopende monitoring van schelpdieren bij aankomst of via een betrouwbare externe bron een probleemsoort in het exportgebied wordt aangetroffen, dan zal voor schelpdieren uit het desbetreffende gebied direct de quarantaineregeling gaan gelden. Indien in het seizoen dat deze probleemsoort wordt ontdekt, reeds schelpdieren in de Oosterschelde zijn uitgezaaid, dan zullen de desbetreffende percelen zo snel mogelijk worden schoongevist. Ter zitting is van de zijde van de staatssecretaris benadrukt dat de SASI's door een onafhankelijk deskundige worden uitgevoerd, waarbij de meest recente wetenschappelijke kennis omtrent probleemsoorten wordt gehanteerd. Als een nieuwe probleemsoort wordt ontdekt, wordt de intensiteit van de monitoring verhoogd.

In 2012 zijn de "Beleidsregels van de Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie van 6 juni 2012, nr. 267278, houdende vaststelling van beleidsregels inzake schelpdierverplaatsingen" gepubliceerd.

In deze beleidsregels wordt verstaan onder probleemsoorten: een soort waarvan op basis van de best beschikbare wetenschappelijke kennis kan worden aangenomen dat deze een significant negatief effect kan hebben voor de instandhoudings-doelen van een Natura 2000-gebied.

4.3 Voorwaarden voor importen

In de “Beleidsregels van de Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie van 6 juni 2012, nr. 267278, houdende vaststelling van beleidsregels inzake schelpdierverplaatsingen” is vastgelegd dat de minister voor het importeren en uitzaaien in de Oosterschelde van mariene schelpdieren een vergunning op grond van artikel 19d van de Natuurbeschermingswet 1998 (sinds 1-1-2017: Wet natuurbescherming) kan verlenen als is voldaan aan de volgende voorwaarden:

1. De vergunningaanvraag heeft betrekking op mariene schelpdieren afkomstig uit kustgebieden uit OSPAR regio II (Noordzee) en regio III (Keltische zee).
2. Er is aangetoond dat voldoende maatregelen zijn genomen om te voorkomen dat probleemsoorten levend in de Oosterschelde terecht kunnen komen.
3. Er is gebruik gemaakt van een integrale risicobeoordeling en er zijn kritische beheerspunten opgesteld in een control- en managementplan.
4. Het control- en managementplan bevat een schelpdierafhankelijke-soorten inventarisatie van het herkomstgebied waaruit blijkt dat er geen probleemsoorten voor het importgebied in het herkomstgebied zijn aangetroffen.
5. Onderdeel van het control- en managementplan is een retrospectieve monitoring om te bewaken dat er toch geen probleemsoorten zijn of worden geïntroduceerd in het importgebied.
6. Indien uit de retrospectieve monitoring blijkt dat probleemsoorten of in potentie probleemsoorten worden gevonden dan dienen er corrigerende maatregelen te worden genomen. Mogelijk te nemen corrigerende maatregelen zijn in het plan vastgelegd.

4.4 Provinciaal beleid

Op 6 juli 2017 is het besluit van Gedeputeerde Staten van Zeeland houdende de Beleidsregels inzake lozing van proceswater en storten van tarra in de Oosterschelde (nummer 17014114) gepubliceerd. Middels deze beleidsregels wordt invulling gegeven aan de bevoegdheid van de van Gedeputeerde Staten van Zeeland om vergunningen te verlenen op grond van art. 2.7, tweede lid van de Wet natuurbescherming met betrekking tot het lozen van proceswater en het storten van tarra afkomstig van de verwerking van tweekleppige weekdieren op de wal of in de oesterputten. Onder het lozen van proceswater wordt tevens verstaan het leeg laten lopen van c.q. het lozen van water uit de oesterputten in de Oosterschelde.

De beleidsregels kennen een trapsgewijze systematiek voor het beoordelen van vergunningplicht, namelijk:

- Voor partijen die afkomstig zijn uit gebieden die als veilig beschouwd worden (artikel 3), is geen vergunning nodig. Proceswater mag onbehandeld geloosd worden en tarra mag zonder vergunning gestort worden op de aangewezen stortlocaties (artikel 8);
- Een vergunning is noodzakelijk voor partijen die niet afkomstig zijn uit gebieden die als veilig beschouwd worden, maar waar door middel van een schelpdier afhankelijke soorten inventarisatie (SASI) is aangetoond dat er geen risico op de introductie van probleemsoorten bestaat. Met deze vergunning mag proceswater onbehandeld geloosd worden (artikel 4) en tarra mag gestort worden op de aangewezen stortlocaties (artikel 9);
- Een vergunning is noodzakelijk voor partijen die niet afkomstig zijn uit gebieden die als veilig beschouwd worden en waarvoor geen schelpdier afhankelijke soorten inventarisatie beschikbaar is. Proceswater mag alleen geloosd worden na behandeling in een getoetste behandelingsinstallatie en tarra moet afgevoerd worden naar een verwerkingsbedrijf.

Het Provinciaal beleid sluit aan op het al enige jaren door LNV gevoerde beleid voor import van schelpdieren en maakt gebruik van hetzelfde Schelpdier Import Monitoringsprotocol (SIMP). In

hoofdstuk 7 zal ingegaan worden op de inhoud van het SIMP en de conclusies van de uitgevoerde SASIs.

De onderhavige activiteit heeft betrekking op de situatie zoals omschreven in artikel 4 en 9 van het Provinciaal beleid. In artikel 4 lid 2 wordt de aansluiting met de vergunning zoals verleend door de Minister van LNV gemaakt. Voor onderhavige activiteit wordt derhalve alleen een vergunningaanvraag ingediend bij het Ministerie van LNV.

4.5 EU-regelgeving met betrekking tot ziekten

Ten aanzien van voedselveiligheid en veterinairerechtelijke voorschriften voor het in de handel brengen van aquacultuurdieren en aquacultuurproducten gelden diverse richtlijnen.

Vanaf 1 januari 2006 geldt in geheel Europa de verordening (EG) nr. 852/2004 inzake levensmiddelenhygiëne. Voor producten van dierlijke oorsprong gelden aanvullende specifieke voorschriften.

Deze zijn opgenomen in de verordening (EG) nr. 853/2004.

Ook gelden er specifieke voorschriften ten aanzien van microbiologische criteria (verordening (EG) nr. 2073/2005) en maximumgehalten aan bepaalde verontreinigingen in levensmiddelen (verordening (EG) nr. 1881/2006).

Richtlijn 2006/88/EG van de Raad betreffende veterinairerechtelijke voorschriften voor aquacultuurdieren en de producten daarvan en betreffende de preventie en bestrijding van bepaalde ziekten bij waterdieren (voorheen Richtlijn 91/67/EEG en 2003/390/EG) schrijft o.a. voor dat bij het verplaatsen cq. verhandelen van schelpdieren de partijen voorzien moeten zijn van registratiedocumenten en dat “verzendingcentra, zuiveringscentra en soortgelijke bedrijven beschikken over systemen voor de behandeling van effluënten waarmee het ziekteverwekkende pathogeen wordt geïnactiveerd, of het effluent ondergaat andere behandelingen, waardoor het risico van overdracht van de ziekten naar de natuurlijke wateren tot een aanvaardbaar niveau wordt teruggebracht”.

Om te voldoen aan de diverse richtlijnen, beschikken alle bedrijven over een eigen HACCP-protocol: “Hazard Analysis and Critical Control Points”, een systeem dat gevaren identificeert, evalueert en bewaakt die belangrijk zijn voor de voedselveiligheid. Een Hazard (gevaar) is een biologisch, chemisch of fysisch aspect, of conditie van, voedsel met de potentie om een negatief effect te hebben op de gezondheid.

5. Beschrijving van het gebied³

Het gebied Oosterschelde is een onderdeel van het voormalige estuarium van de Schelde. In 1986 is de Oosterschelde van de zee afgesloten door een stormvloedkering, die de getijdenwerking nog in enige mate toelaat.

De huidige Oosterschelde bestaat uit een complex geheel van kreken, onder water staande zandbanken, droogvallende slikken en platen en begroeide, periodiek overstroomde schorren. Het gebied vormt, samen met binnendijkse gebieden, een bijzonder rijk leefmilieu voor flora en fauna. Vooral de ondiepe wateren en het intergetijdengebied zijn rijk aan ongewervelden, dat weer dient als voedsel voor vogels en grotere zeedieren. De dagelijks droogvallende slikken en platen van de Oosterschelde zijn van groot internationaal belang voor foeragerende watervogels, met name voor steltlopers, eendachtigen en meeuwen.

De oppervlakte van het gebied Oosterschelde buitendijks bedraagt 351 km². Daarvan is 112,5 km² intergetijdegebied. De oppervlakte van Natura 2000 gebied Oosterschelde (inclusief binnendijkse gebieden) is 366 km².

Als gevolg van de getijdenstromen vinden erosie- en sedimentatieprocessen plaats die resulteren in een wisselend patroon van schorren, slikken en droogvallende platen (het intergetijdengebied), ondiep water en diepe getijdengeulen. In de monding van de Oosterschelde bevinden zich de diepste stroomgeulen die plaatselijk een diepte bereiken van 45 meter. Tussen deze stroomgeulen en in het gebied ten oosten van de Zeelandbrug bevinden zich uitgestrekte gebieden met ondiepe wateren met zandbanken. In het oosten en noorden van het gebied komen grote oppervlakten slikken voor. Binnendijks worden langs de oever een groot aantal karrevelden, inlagen en kreekrestanten tot het gebied gerekend. Deze gebieden bestaan voornamelijk uit vochtige graslanden en open water. Het water, het intergetijdengebied en de binnendijks gelegen gebieden vormen tezamen het leefmilieu voor de rijke flora en fauna van het gebied. De grote variatie aan milieutypen in het gebied gaat gepaard met een grote diversiteit aan dier- en plantensoorten. Genoemde variatie aan milieutypen wordt bepaald door factoren als getij, stroming, watertemperatuur, hoogteligging, waterkwaliteit en sedimentsamenstelling.⁴

5.1 Natuurlijke dynamiek

Een specifiek probleem van de Oosterschelde is de zogenaamde ‘zandhonger’ (Maldegem, 2005). Door de bouw van de stormvloedkering is het natuurlijk evenwicht van de Oosterschelde verstoord. Het getijvolume is verminderd en de huidige afmetingen van de geulen zijn aan deze afname nog niet aangepast. Zolang de opvulling van de geulen niet is gerealiseerd en de Oosterschelde niet haar nieuwe evenwicht heeft bereikt zal de Oosterschelde lijden aan “zandhonger”.

De platen en slikken in het getijdenbekken van de Oosterschelde zijn sedert het gereedkomen van de Deltawerken onderhevig aan een proces van doorgaande erosie. Op vele plaatsen kalft de plaatrand af. Van veel grotere betekenis is echter dat bijna overal de hoogte van de plaat en het slik afneemt. Volgens gegevens van Rijkswaterstaat bedroeg de afname in hoogte van de Roggenplaat en de Galgenplaat in de periode 1991 – 2001 respectievelijk 7-9 mm/jaar en 13-24 mm per jaar. Deze erosie treedt op tijdens perioden van harde wind uit westelijke richting. Hierbij wordt door sterke golfwerking en windgedreven stroming sediment opgewerveld en van de inter-getijdengebieden afgevoerd.

---

³ Bron: ministerie van LNV, Natura-2000 gebiedendocument 118 Oosterschelde, en <http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=n2k&groep=10&id=n2k118>

⁴ Gebiedendatabase ministerie EZ.

Het meeste sediment wordt vervolgens langs de rand van geulen, beneden de laagwaterlijn, afgezet. Door de aanleg van de Stormvloedkering en de Compartimenteringsdammen is de getijstroom in de Oosterschelde afgenomen. Hierdoor is de vloedstroom veel minder in staat om zand vanuit de geulen op de plaat te voeren en aldus het door golfwerking afgevoerde sediment op de plaat te compenseren. Dit alles is geen nieuws, het was al voorzien in 1984, 2 jaar vóór het gereedkomen van de Stormvloedkering. Het proces van erosie leidt tot een verlies aan inter-getijdengebied. Dit proces zal in de komende decennia niet stoppen of vertragen, integendeel. Per jaar treedt er over het gehele Oosterscheldebekken op dit moment een verlies op van ca. 50 ha., vooral door afkalving. Maar zodra de verlaging van de platen en slikken het niveau van laagwater nadert, zal de snelheid waarmee het intergetijdengebied afneemt snel toenemen.

In de Oosterschelde vindt aanzanding van de geulen plaats met gemiddeld 1 mln. m³ per jaar. In de rapportage Verlopend Tij van het RIKZ (RIKZ/2004.028) is berekend dat de ca. 30.000 ha oppervlakte aan geulen van de Oosterschelde sinds de aanleg van de stormvloedkering gemiddeld met 1 dm zijn verondiept. Het materiaal is afkomstig van de platen.

5.2 Instandhoudingsdoelstellingen

In het aanwijzingsbesluit (PDN/2009-118) worden de habitattypen en soorten genoemd, waarvoor het gebied is aangewezen of die anderszins van belang zijn voor het gebied. Voor deze habitattypen en soorten zijn instandhoudingsdoelstellingen vastgesteld. De instandhoudingsdoelstellingen staan in de Nota van toelichting, behorend bij het aanwijzingsbesluit. Hieronder wordt een samenvatting van de instandhoudingsdoelstellingen gegeven:

De Oosterschelde is aangemeld in het kader van de Habitatrichtlijn op grond van het voorkomen van de volgende **habitats**:

H1160	Grote baaien
H1310A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)
H1320	Slijkgrasvelden
H1330A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)
H1330B	Schorren en zilte graslanden (binnendijks)
H7140B	Overgangs- en trilvenen (veenmosrietlanden)

en de volgende **habitatsoorten**:

H1340	Noordse woelmuis
H1365	Gewone zeehond

De aanwijzing geldt voor de volgende **vogelsoorten**, welke worden beschermd op grond van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG:

A081	Bruine Kiekendief	A132	Kluut
A137	Bontbekplevier	A138	Strandplevier
A191	Grote stern	A193	Visdief
A194	Noordse Stern	A195	Dwergstern

De aanwijzing geldt voor de volgende trekkende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG:

A004	Dodaars	A005	Fuut
A007	Kuifduiker	A017	Aalscholver

A026	Kleine Zilverreiger	A034	Lepelaar
A037	Kleine zwaan	A043	Grauwe gans
A045	Brandgans	A046	Rotgans
A048	Bergeend	A050	Smient
A051	Krakeend	A052	Wintertaling
A053	Wilde eend	A054	Pijlstaart
A056	Slobeend	A069	Middelste Zaagbek
A103	Slechtvalk	A125	Meerkoet
A130	Scholekster	A132	Kluut
A137	Bontbekplevier	A138	Strandplevier
A140	Goudplevier	A141	Zilverplevier
A142	Kievit	A143	Kanoet
A144	Drieteenstrandloper	A149	Bonte strandloper
A157	Rosse grutto	A160	Wulp
A161	Zwarte ruiter	A162	Tureluur
A164	Groenpootruiter	A169	Steenloper

In maart 2018 is een *Ontwerpwijzigingsbesluit Habitatrichtlijngebieden* gepubliceerd, waarin ook voor de Oosterschelde aanvullende habitattypen en -soorten zijn opgenomen (DN&B/2018-000; art.71). De volgende habitattypen en soorten zijn aan het oorspronkelijke aanwijzingsbesluit (PDN/2009-118) toegevoegd:

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")

H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*

H7210 *Kalkhoudende moerassen met *Cladium mariscus* en soorten van het *Caricion davallianae*

H1103 Fint (*Alosa fallax*)

H1351 Bruinvis (*Phocoena phocoena*)

H1364 Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)

6. Mogelijke effecten van uitzaaien

Vanuit de Habitatrictlijn zijn er mogelijk gevolgen voor het habitattype 1160 (Grote ondiepe baaien en krekens). De bodemfauna en -flora is gerelateerd aan de bescherming van het habitattype 1160. De overige in het aanwijzingsbesluit (gebiedendocument Oosterschelde) en de in het wijzigingsbesluit genoemde Habitattypen (H1310, H1320, H1330, H7140, H2130, H2160 en H7210) bevinden zich alle buiten (of zeer hoog in) de getijdenzone. Het uitzaaien van mosselen heeft voor deze habitattypen geen directe gevolgen.

De Oosterschelde is voor een vijftal habitatsoorten aangewezen: de Gewone zeehond (H1365) en de Noordse woelmuis (H1340), de Fint (H1103), de Bruinvis (H1351) en de Grijs zeehond (H1364).

6.1 Mogelijke effecten op habitat en habitatsoorten

De verwaterpercelen en kweekpercelen in het oostelijk deel van de Oosterschelde zijn al meer dan 100 jaar als zodanig in gebruik. Het aantal en de ligging ervan verandert niet door deze import. Activiteiten ten behoeve van de mosselteelt (inclusief het verwateren) zijn opgenomen in het Beheerplan Natura-2000 gebied Oosterschelde. De percelen die in 2017 zijn toegevoegd in Oosterschelde Midden (noordwest van de Vondelingeplaat), zijn Passend Beoordeeld (Agonus, 2017) en vervolgens vergund (DGAN-NB / 17059841).

De verwaterpercelen liggen in de Oosterschelde en moeten worden gezien als 'natte pakhuizen'. Het uitzaaien van mosselen op de verwaterpercelen vindt al meer dan een eeuw plaats. De percelen liggen nog steeds op dezelfde plaats. Van het gebruik zijn derhalve geen significant negatieve effecten te verwachten op het habitattype H1160 (grote, ondiepe krekens en baaien).

Aangezien de activiteiten zich zullen beperken tot de verwaterpercelen en de mosselen geen probleemsoorten bevatten, kunnen de volgende effecten op habitats, habitatsoorten en vogels worden uitgesloten:

- Verontreiniging;
- Verandering dynamiek substraat;
- Mechanische effecten;
- Verandering populatiedynamiek;
- Verstoring of verlies oppervlakte

Voor alle verwaterpercelen geldt dat de wijze van gebruik (uitzaaien en opvissen) niet verandert als gevolg van de importen. Dit betekent dat effecten ten aanzien van dynamiek substraat en (verstoring of verlies) habitat kunnen worden uitgesloten.

Aangezien de geïmporteerde mosselen dezelfde soort mosselen (*Mytilus edulis*) zijn als de inheemse mosselen in de Oosterschelde en deze mosselen zich slechts korte tijd op de verwaterpercelen bevinden, is een effect op de populatiedynamiek niet te verwachten.

De Nadere Effect Analyse fase II (NEA II) signaleert twee typen mogelijke resteffecten als gevolg van uitzaai van schelpdieren uit Ierland en het Verenigd Koninkrijk in de Oosterschelde:

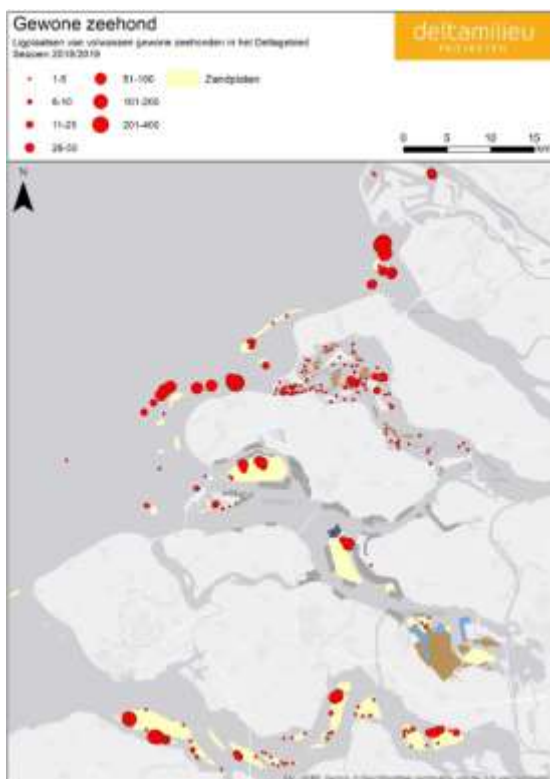
- Verstoring als gevolg van uitzaai van mosselen met de mosselschepen
- Effecten als gevolg van de introductie van een invasieve exoot

Een deel van de verstoring kan worden veroorzaakt door het uitzaaien van de mosselen met de mosselkotters. De verstoring die hierdoor kan optreden is verstoring door beweging op water en versto-

ring door geluid. Deze verstoring is echter niet anders dan de normale, regelmatig optredende verstoring als gevolg van de activiteit van mosselschepen op de Oosterschelde en zal slechts in beperkte mate optreden. De verstoring is lokaal van aard (alleen boven een verwaterperceel) en tijdelijk. Significante effecten als gevolg van uitzaai door mosselschepen valt daarom niet te verwachten.

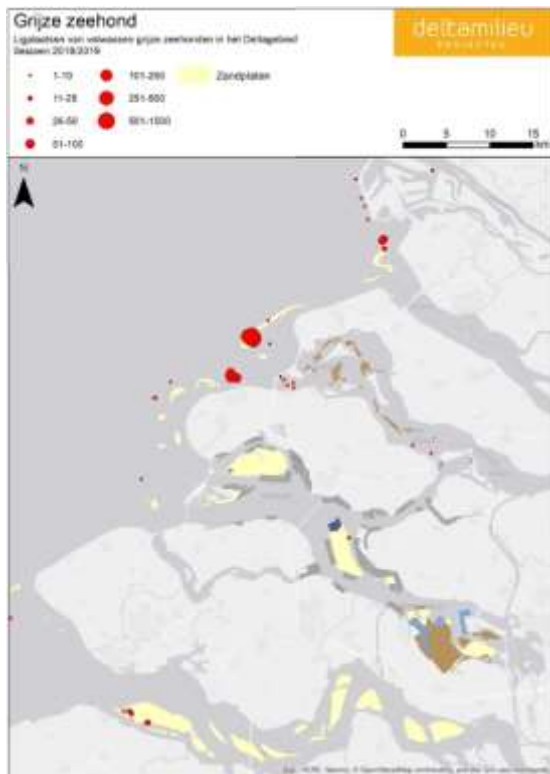
De Oosterschelde heeft voor zowel gewone als grijze zeehonden een functie als voedsel- en verblijfgebied. Voor het vervullen van deze functies zijn wadplaten met aanliggende diepe geulen van belang. De Oosterschelde heeft voor de grijze zeehond (nog) geen functie voor het krijgen van jongen (Hoekstein et al., 2020). Voor de gewone zeehond vindt het werpen van jongen plaats op rustig gelegen platen. De werkzaamheden ten behoeve van de te vergunnen activiteiten vinden alleen plaats op verwaterpercelen. De meeste ligplaatsen van zeehonden bevinden zich op zeer ruime afstand (van meer dan 2 kilometer) van de verwaterpercelen. Alle verwaterpercelen liggen op een afstand van meer dan 600 meter van de dichtstbijzijnde ligplaats van zeehonden (gemeten in QGIS).

Deze afstand is groter dan de maximale afstand waarbinnen enige significante verstoring van rustende zeehonden verwacht kan worden. De mogelijke verstoringafstand door vaartuigen op rustende zeehonden is afhankelijk van het type vaartuig en de aard van de vaarbeweging en varieert tussen van circa 200-300 meter bij beroepsvaart tot 950 meter bij motorkruisers (Agonus, 2017). Daarnaast kan worden opgemerkt dat langs de “Vondelingenplaat” (de belangrijkste zeehondenrustplaats die zich binnen 2000 meter van een verwaterperceel bevindt) een zeer druk bevaren binnenvaartroute loopt “Rotterdam-Vlissingen-Terneuzen-Antwerpen”, waar naar schatting ca. 300 schepen per dag varen, die deze rustende zeehonden passeren op een afstand van 25 tot 400 meter (Agonus, 2017). Significante negatieve effecten op rustende zeehonden als gevolg van beroepsvaart op de verwaterpercelen in de nabijheid van zeehonden zijn derhalve uit te sluiten.

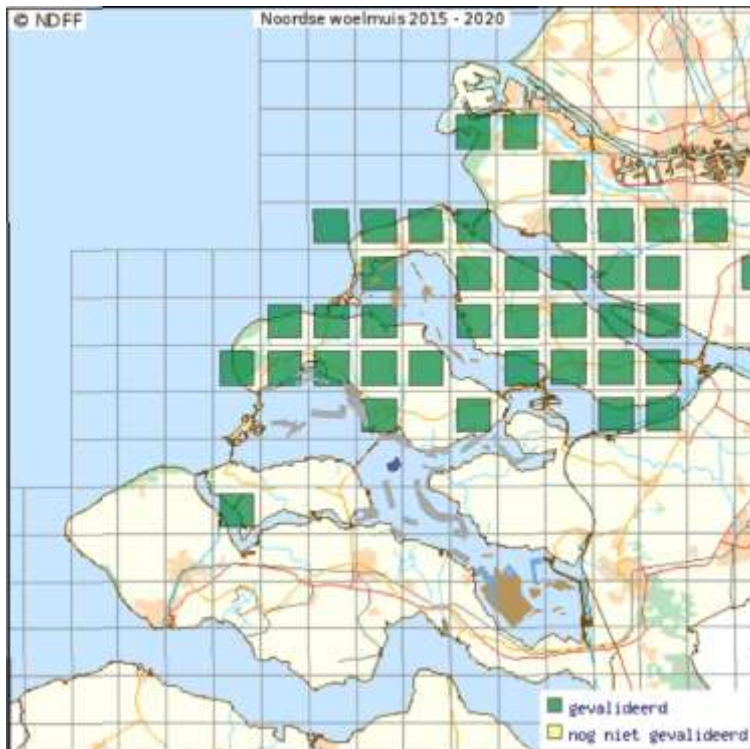
Figuur 3: Ligplaatsen van gewone zeehonden in de Oosterschelde in rood (Hoekstein et. al., 2020), incl. de ligging van de kweekpercelen voor mosselen (grijs gemarkeerd), de kweekpercelen voor oesters (bruin gemarkeerd) en de verwaterpercelen (blauw gemarkeerd) (bron: nationaalgeoregister.nl; Schelpdierenpercelen 2013), aangevuld met tijdelijk verwaterperceel (donkerblauw gemarkeerd, bron: Agonus, 2017).

Figuur 4: Ligplaatsen van grijze zeehonden in de Oosterschelde in rood (Hoekstein et al., 2020) met de ligging van de kweekpercelen voor mosselen (grijs gemarkeerd), de kweekpercelen voor oesters (bruin gemarkeerd) en de verwaterpercelen (blauw gemarkeerd) (bron: nationaalgeoregister.nl; Schelpdierenpercelen 2013), aangevuld met tijdelijk verwaterperceel (donkerblauw gemarkeerd, bron: Agonus, 2017).

De Noordse woelmuis komt in het Natura 2000-gebied voor bij de zoetwater inlagen, met name in het westelijk deel van de Oosterschelde (zie figuur 5). Aangezien het hierbij om binnendijkse gebieden gaat en het uitzaaien van mosselen buitendijks plaatsvindt, valt een effect op de Noordse woelmuis niet te verwachten.

Figuur 5: Kaart met globale verspreiding van noordse woelmuis (telmee.nl, 2020) met de ligging van de kweekpercelen voor mosselen (grijs gemarkeerd), de kweekpercelen voor oesters (bruin gemarkeerd) en de verwaterpercelen (blauw gemarkeerd) (bron: nationaalgeoregister.nl; Schelpdierenpercelen 2013), aangevuld met tijdelijk verwaterperceel (donkerblauw gemarkeerd, bron: Agonus, 2017).

De fint is een anadrome trekvis, die de Oosterschelde met name gebruikt op doortrek van zee naar de zoetwater paaigebieden stroomopwaarts. De verwaterpercelen belemmeren deze doortrek niet, noch wordt de fint bijgevangen in de mosselkorren.

De bruinvis wordt de laatste jaren steeds vaker waargenomen in de Oosterschelde. De verwaterpercelen voor mosselen vormen geen beperking voor de voedselbeschikking van de bruinvis, die vooral foerageert op vis zoals wijting (*Merlangius merlangus*), kabeljauw (*Gadus morhua*), puitaal (*Zoarces viviparus*) en haring (*Clupea harengus*). De werkzaamheden bij uitzaaien en opvissen zouden mogelijk een versturende werking kunnen hebben op de bruinvis. Hiervoor geldt dat alle activiteiten bij de verwaterpercelen worden uitgevoerd vanaf een vaartuig. De vaarroute is vanaf de vaste ligplaats in de Koningin Julianahaven te Yerseke, of direct vanaf de bedrijven aan de Korringaweg in Yerseke, via de vaargeul naar de verwaterpercelen.

De verwaterpercelen bevinden zich vrijwel allemaal op korte afstand van de mosselverwerkende bedrijven in Yerseke. De Kom van de Oosterschelde is een gebied dat veelvuldig gebruikt wordt voor schelpdierkweek en -verwateren. Er bevinden zich naast de verwaterpercelen ook oesterkweekpercelen en spitvakken voor zeepieren, waar jaarrond activiteiten plaatsvinden. Ook liggen de verwaterpercelen in de nabijheid van de jachthaven Yerseke, waardoor vooral in de zomermaanden veel recreatie in het gebied plaatsvindt.

Dieren die gevoelig zijn voor verstoring komen door de diverse activiteiten die jaarrond nabij de percelen plaatsevinden nu al (vrijwel) niet voor.

Bovendien zijn de activiteiten rond het verzaaien van mosselen locatie gebonden, kleinschalig en beperkt in de tijd, waardoor verstoring van passerende bruinvissen beperkt zal zijn.

Effecten als gevolg van introductie van een probleemsoort zijn moeilijk te kwantificeren, maar ook niet eenvoudig te kwalificeren. Eventuele effecten zijn afhankelijk van de soort, maar ook van het gebied waar het terecht komt. Met het importeren van schelpdieren kunnen soorten meeliften die ongewenst zijn. In hoofdstuk 7 wordt hier nader op ingegaan.

6.2 Mogelijke effecten op vogels

De schelpdieren in de Oosterschelde vormen niet alleen een belangrijke productiefunctie voor de visserij, maar zijn ook van belang als voedsel voor vogels. De natuurwaarden van de Oosterschelde hangen deels samen met de beschikbaarheid van voldoende voedsel voor de vogels.

Aantasting van de schelpdierbestanden kan negatieve gevolgen hebben voor de vogelstand en de natuurwaarden van het Natura-2000 gebied Oosterschelde.

Zoals eerder in deze passende beoordeling vermeld, is er een structureel tekort aan Nederlandse mosselen. Het uitzaaien van geïmporteerde mosselen op de verwaterpercelen in de Oosterschelde heeft een (tijdelijke) toename van het aantal mosselen in sublitoraal water tot gevolg. De vogelsoorten waarvoor de Oosterschelde zich kwalificeert als speciale beschermingszone foerageren echter niet op sublitorale mosselen. De scholekster en de kanoetstrandloper foerageren o.a. op kokkels en mosselen. Deze soorten foerageren uitsluitend op het litoraal. Voor deze soorten zal geen verandering optreden in het voedselaanbod als gevolg van de te vergunnen activiteit.

Van het uitzaaien van mosselen op verwaterpercelen in de Oosterschelde zijn geen significant negatieve effecten te verwachten op kwalificerende broed- en niet-broedvogelsoorten in de Oosterschelde.

7. Risico verbonden aan het uitzaaien van mosselen

Met het transport van mosselen naar Nederland worden ook andere organismen mee vervoerd. Er bestaat een kans dat deze organismen het transport overleven en zich in de Oosterschelde weten te vestigen. Op deze manier kunnen exoten in de Oosterschelde worden geïntroduceerd. Dit betreft soorten die Nederland alleen kunnen bereiken door menselijk handelen. Deze soorten kunnen zich mogelijk invasief gaan gedragen en zo het ecosysteem bedreigen (Gittenberger & Leewis, 2008), bijvoorbeeld door de populatiegroottes van inheemse soorten terug te dringen. Sommige soorten vormen echter geen directe bedreiging voor de inheemse flora en fauna, doordat ze geen wezenlijke invloed hebben op het gehele ecosysteem.

In 2006 heeft Wageningen IMARES een risico-analyse gemaakt m.b.t. het transport van mosselen naar de Oosterschelde (Wijsman & Smaal, 2006). In dit rapport werd gesteld dat exoten met een potentieel negatieve impact voor het lokale ecosysteem door mosseltransport in de Oosterschelde geïntroduceerd zouden kunnen worden.

De afgelopen jaren is een aantal rapporten uitgebracht waarin op dit risico is ingegaan, zoals het rapport van IMARES "Duurzame Schelpdiertransporten" (Wijsman & De Mesel, 2009). Ook zijn er inventarisaties van exoten in de Nederlandse Waddenzee en Oosterschelde (Gittenberger, 2009; Gittenberger *et al.*, 2009), de 'exotensurvey' Oosterschelde (Gittenberger, 2010) en enkele specifieke risico-beoordelingen van exoten (Gittenberger, 2008; 2010b; Wijsman & De Mesel, 2008; Wijsman & De Mesel, 2009).

De rapporten maken duidelijk dat introducties van invasieve exoten en probleemsoorten in de Oosterschelde geregeld zijn voorgekomen (Wolff, 2005; Wijnhoven & Hummel, 2009). Deze introducties van invasieve exoten en probleemsoorten in de Oosterschelde wordt niet alleen door schelpdiertransporten veroorzaakt, maar bijvoorbeeld ook door scheepvaart (Wolff 2005).

De Vereniging van importeurs (VIS) laat sinds 2006 monsters uit mossel productie-gebieden controleren op de aanwezigheid van probleemsoorten. Aan de hand van de resulterende soortenlijsten werd bepaald of het uitzaaien van de buitenlandse schelpdieren in de Oosterschelde wel of niet risicovol was voor de instandhoudingsdoelstellingen van dit ecosysteem.

Om het risico op de import van probleemsoorten met schelpdieren te minimaliseren heeft de VIS door GiMaRIS een monitoring protocol laten opstellen: het Schelpdier import monitoring protocol (Gittenberger, 2018). Dit protocol is naar aanleiding van het nieuwe beleid van de provincie Zeeland in februari 2018 aangescherpt.

Met de komst van het importprotocol is de monitoring sterk geïntensiveerd ten opzichte van de eerste importjaren. Verder kunnen de risico's op exoten door import van schelpdieren uit alle gebieden met dit protocol worden onderzocht.

Het Schelpdier import-monitoringprotocol (SIMP) richt zich niet op het tegenhouden van de import van alle soorten. Het richt zich op het stoppen van soorten die tussen de schelpdieren in het exportgebied voorkomen en die een reëel probleem kunnen veroorzaken voor het importgebied. Afhankelijk van de monitoringresultaten wordt bepaald, op basis van de in het protocol genoemde grenswaarden, welke maatregelen er genomen dienen te worden om de risico's te minimaliseren.

Kern van het protocol is dat twee soortenlijsten voor elk exportgebied worden opgebouwd, bijgehouden en over de tijd geoptimaliseerd aan de hand van de doorlopende monitoring. Lijst 1 betreft de

lijst van soorten die tussen, op of onder de schelpdieren leven in het herkomstgebied. Lijst 2 bevat de soorten waarvan levende exemplaren tussen de geïmporteerde schelpdieren zijn aangetroffen in de big bags die in Nederland aankomen. De tweede lijst bevat een deel van de eerste lijst. Het risico wordt bepaald door de soorten op deze twee lijsten. De monitoring richt zich dan ook op de soorten die levend meekomen (big bag inventarisatie). Door de Nederlandse Mosselveiling B.V. wordt in opdracht van GiMaRIS van elk gebied waarvoor vergunning is verleend monsters genomen uit de big bags. De bedoeling is om bij de bemonstering de andere soorten dan mosselen mee te nemen en tevens enkele mosselen met pokken, slippers, mosdiertjes of andere aangroei. Het monster gaat zo snel mogelijk per koerier naar GiMaRIS. Daar wordt bepaald welke soorten levend en dood met de lading zijn meegekomen.

Hieronder wordt per het gebied waarvoor de vergunning wordt aangevraagd een overzicht gegeven van lijst 1, als bedoeld in het Schelpdier import-monitoringsprotocol. Eveneens wordt het resultaat van de tussentijdse inventarisatie van de tarra gegeven (lijst 2).

Uit alle aangevraagde gebieden is het jaar volgend op de SASI geïmporteerd en is gedurende de opvolgende jaren een lijst 2 aangelegd en bijgehouden.

Van de uitheemse soorten wordt aangegeven, gebaseerd op de best wetenschappelijke kennis, of zij mogelijk invasief gedrag zullen vertonen. Van de uitheemse soorten op lijst 1 is nagegaan wat hun potentie is om Nederland op natuurlijke wijze te bereiken. (Gittenberger en Gittenberger, 2010) Van de op Lijst 1 geplaatste soorten wordt verder aangegeven of zij als probleemsoort worden aangemerkt als bedoeld in het Schelpdier import-monitoringsprotocol.

In deze passende beoordeling worden de onderstaande definities gehanteerd:

Inheems:	van nature voorkomend in een geografisch bepaald gebied.
Uitheems:	van nature niet voorkomend in een geografisch bepaald gebied.
Exoot:	een uitheems(e) dier, plant, schimmel of micro-organisme, die een gebied niet op eigen kracht kan bereiken maar daar alleen door menselijk handelen terecht kan komen of is gekomen.
Gevestigde exoot:	een exoot die zich in een gebied duurzaam voortplant.
Invasieve exoot:	een gevestigde exoot die zich vanuit het vestigingsgebied verder verspreid en een bedreiging kan vormen voor de biodiversiteit.
Soort:	een op basis van gezamenlijke kenmerken geïdentificeerde groep van individuen die in de wetenschappelijke taxonomische literatuur als soort is beschreven.
Probleemsoort:	een soort waarvan op basis van de best beschikbare wetenschappelijke kennis kan worden aangenomen dat deze een negatieve impact kan hebben op de instandhoudingsdoelen van een Natura 2000-gebied.

7.1 Limfjord - Bodem

7.1.1. Resultaten inventarisatie tarra

Partijladingen mosselen afkomstig uit het mosselproductiegebied van Limfjord (bodemcultuur) zijn bemonsterd in najaar 2019 (GiMaRIS-rapport nr: 2020-02): Hierbij zijn in totaal van 1 soort levende exemplaren tussen de geïmporteerde schelpdieren aangetroffen in de big bags die in Nederland aankomen. Hierbij zijn in totaal van 1 soort levende exemplaren tussen de geïmporteerde schelpdieren

aangetroffen in de big bags die in Nederland aankomen. Deze soort was reeds in lijst 2 van Limfjord-bodem opgenomen.

Lijst 2 van Limfjord (bodemcultuur)		Hoofdgroep	Status
<i>Hediste diversicolor</i>	(O.F. Müller, 1776)	Annelida	Inheems
<i>Lepidonotus squamatus</i>	(Linnaeus, 1758)	Annelida	Inheems
<i>Nereis pelagica</i>	Linnaeus, 1758	Annelida	Inheems
<i>Sertularella gayi</i>	(Lamouroux, 1821)	Cnidaria	Inheems
<i>Amphibalanus improvisus</i>	(Darwin, 1854)	Crustacea	Exoot
<i>Balanus crenatus</i>	Bruguère, 1789	Crustacea	Inheems
<i>Carcinus maenas</i>	(Linnaeus, 1758)	Crustacea	Inheems
<i>Arctica islandica</i>	(Linnaeus, 1767)	Mollusca	Inheems
<i>Cerastoderma edule</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Inheems
<i>Crepidula fornicata</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Exoot
<i>Limecola balthica</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Inheems
<i>Littorina littorea</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Inheems
<i>Magallana gigas</i>	(Thunberg, 1793)	Mollusca	Exoot
<i>Ostrea edulis</i>	Linnaeus, 1758	Mollusca	Inheems
<i>Petricolaria pholadiformis</i>	(Lamarck, 1818)	Mollusca	Exoot
<i>Spisula subtruncata</i>	(da Costa, 1778)	Mollusca	Inheems
<i>Steromphala cineraria</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Uitheems
<i>Tritia reticulata</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Inheems
<i>Venerupis corrugata</i>	(Gmelin, 1791)	Mollusca	Inheems
Totaal aantal soorten op lijst 2 van de Limford (bodemcultuur)		19	

Figuur 6: Lijst 2 van de Limfjord-bodem. Blauw gearceerde soorten zijn tijdens de meest recente bemonstering in het najaar van 2019 in de monsters waargenomen.

De aangetroffen soort wordt niet geacht een probleemsoort (Bleker, 2012) te zijn binnen het Schelpdier import-monitoringprotocol (Gittenberger, 2018).

7.1.2. Resultaten SASI

In totaal zijn bij de SASI in 2019 in de Limfjord 61 soorten gevonden bij de bodemcultuur mosselen in 64 monsters (GiMaRIS-rapport nr: 2019-36).

Van de gevonden soorten zijn er 2 uitheems voor Nederland, beide exoot.

Van de gevonden soorten zijn er 15 uitheems voor Nederland. Hieronder bevinden zich 12 exoten. Deze exoten betreffen de algen *Ceramium sungminbooi*, *Dasysiphonia japonica* en *Sargassum muticum*, de zakpijpen *Molgula manhattensis* en *Styela clava*, de zeepokken *Amphibalanus improvisus* en *Austrominius modestus*, het muiltje *Crepidula fornicata*, de Japanse oester *Magallana gigas*, de Japanse oesterboorder *Ocenebrellus inornatus*, de Amerikaanse boormossel *Petricolaria pholadiformis* en de Filipijnse tapijtschelp *Ruditapes cf. philippinarum*. Deze soorten komen al gevestigd in de Oosterschelde voor (Wolff, 2005, Gittenberger, 2009; Gittenberger *et al.*, 2015, 2017). Import van individuen van deze soorten vormt daarom geen additief risico. Dit geldt ook voor de voor NW Europa inheemse, maar voor Nederland uitheemse spons *Hymeniacidon perlevis* die al geruime tijd gevestigd in de Oosterschelde voorkomt (Gittenberger *et al.*, 2017)

De overige twee soorten zijn beide uitheems voor Nederland, maar inheems voor Noord West Europa. Het betreffen de zeepok *Balanus balanus* en het schepje *Philine quadripartita*. De zeepok *Balanus balanus* is vooral algemener te vinden is in de diepere gedeeltes van de noordelijke Noordzee (Huwae, 1985; Kerckhof, 2002). In Nederland spoelen exemplaren geregeld aan op drijvende objecten. Nabij Schone Waardin in de Westerschelde is *B. balanus* ook al eens autochtoon aangetroffen (Faasse, 1990). De halfnaaktslak *Philine quadripartita* heeft een verspreidingsgebied vanaf de Middellandse Zee en de Atlantische kust van Afrika tot in Noorwegen (de Bruyne & de Boer, 2008). Mogelijk heeft deze soort zich zeldzaam in de Nederlandse Noordzee gevestigd. Er worden namelijk vaak verse schelpjes langs onze kust aangetroffen en soms ook levende individuen (de Bruyne et al., 2013). Zo werd een groot aantal levende individuen in april 2016 nog in de Oosterschelde waargenomen door duikers (Nature today, 2016). Dit bevestigt dat deze soort in principe Nederland kan bereiken vanuit zijn verspreidingsgebied.

In conclusie wordt geen van de 61 soorten die zijn aangetroffen tijdens de SASI van de bodemcultuurmosselen in de Limfjord, Denemarken, geacht een probleemsoort (Bleker, 2012) te zijn binnen het Schelpdier import monitoring protocol (Gittenberger, 2018).

7.2 Limfjord - hangcultuur

7.2.1. Resultaten inventarisatie tarra

Partijladingen mosselen afkomstig uit het mosselproductiegebied Limfjord hangcultuur zijn bemonsterd in voorjaar 2019 (GiMaRIS-rapport nr: 2019-17). Hierbij zijn in totaal van 2 soorten levende exemplaren tussen de geïmporteerde schelpdieren aangetroffen in de big bags die in Nederland aankomen. Eén van deze soorten is nieuw opgenomen op lijst 2 van de hangcultuur in Limfjord.

Lijst 2 van Limfjord (hangcultuur)		Hoofdgroep	Status
<i>Balanus crenatus</i>	Bruguière, 1789	Crustacea	Inheems
<i>Mya arenaria</i>	Linnaeus, 1758	Mollusca	Exoot
Totaal aantal soorten op lijst 2 van de Limford (hangcultuur)		2	

Figuur 7: Lijst 2 van de Limfjord-hangcultuur. Blauw gearceerde soorten zijn tijdens de meest recente bemonstering in het voorjaar van 2019 in de monsters waargenomen.

Geen van de in totaal 2 aangetroffen soorten wordt geacht een probleemsoort (Bleker, 2012) te zijn binnen het Schelpdier import-monitoringprotocol (Gittenberger, 2018).

7.2.2 resultaten SASI

In totaal zijn bij de SASI in 2019 in de Limfjord 38 soorten gevonden bij de hangcultuur mosselen in 60 monsters (GiMaRIS-rapport nr: 2019-37).

Van de gevonden soorten zijn er 2 uitheems voor Nederland, beide exoot.

Van de gevonden soorten zijn er 10 uitheems voor Nederland. Dit betreffen allen exoten, namelijk de algen *Antithamnionella spirographidis*, *Ceramium sungminbooi*, *Dasy siphonia japonica*, *Melanthamnus harveyi* en *Trilliella intricata*, de Japanse knotszakpijp *Styela clava*, de zeepokken *Amphiba-*

Ianus improvisus en *Austrominius modestus*, het spookkreeftje *Caprella mutica* en het marmerkreeftje *Jassa marmorata*. Deze soorten komen allen al gevestigd in de Oosterschelde voor (Wolff, 2005, Gittenberger, 2009; Gittenberger et al., 2017). Import van individuen van deze soorten vormt daarom geen additief risico.

In conclusie wordt geen van de 38 soorten die zijn aangetroffen tijdens de SASI in Limfjord, Denemarken, geacht een probleemsoort (Bleker, 2012) te zijn binnen het Schelpdier import monitoring protocol (Gittenberger, 2018).

7.3 Isefjord

7.3.1. Resultaten inventarisatie tarra

Partijladingen mosselen afkomstig uit het mosselproductiegebied van Isefjord zijn bemonsterd in najaar 2019 (GiMaRIS-rapport nr: 2020-02). Hierbij zijn in totaal van 3 soorten levende exemplaren tussen de geïmporteerde schelpdieren aangetroffen in de big bags die in Nederland aankomen. Eén van deze soorten is nieuw toegevoegd aan lijst 2 van Isefjord.

Lijst 2 van Isefjord		Hoofdgroep	Status
<i>Fucus vesiculosus</i>	Linnaeus, 1753	Algae	Inheems
<i>Nereis pelagica</i>	Linnaeus, 1758	Algae	Inheems
<i>Lepidonotus squamatus</i>	(Linnaeus, 1758)	Annelida	Inheems
<i>Amphibalanus improvisus</i>	(Darwin, 1854)	Crustacea	Exoot
<i>Balanus balanus</i>	(Linnaeus, 1758)	Crustacea	Uitheems
<i>Balanus crenatus</i>	Bruguière, 1789	Crustacea	Inheems
<i>Carcinus maenas</i>	(Linnaeus, 1758)	Crustacea	Inheems
<i>Arctica islandica</i>	(Linnaeus, 1767)	Mollusca	Inheems
<i>Crepidula fornicata</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Exoot
<i>Limecola balthica</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Inheems
<i>Tritia reticulata</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Inheems
Totaal aantal soorten op lijst 2 van de Isefjord		11	

Figuur 8: Lijst 2 van de Isefjord. Blauw gearceerde soorten zijn tijdens de meest recente bemonstering in het najaar van 2019 in de monsters waargenomen.

Geen van de in totaal 3 aangetroffen soorten wordt geacht een probleemsoort (Bleker, 2012) te zijn binnen het Schelpdier import monitoring protocol (Gittenberger, 2018).

7.3.2 resultaten SASI

In totaal zijn bij de SASI in 2019 in de Isefjord 21 soorten gevonden bij de mosselen (Tabel 2) in 60 monsters (GiMaRIS-rapport nr: 2019-34).

Van de gevonden soorten zijn er 4 uitheems voor Nederland, allen exoot.

Het betreffen de Ronde zakpijp *Molgula manhattensis*, de Brakwaterzeepok *Amphibalanus improvisus*, de Strandgaper *Mya arenaria* en de Paarse buisjesspons *Haliclona cf. xena*. Al deze exoten komen al lange tijd gevestigd in de Oosterschelde voor (Wolff, 2005, Gittenberger, 2009). Import van individuen van deze soorten vormt daarom geen additief risico.

In conclusie wordt geen van de 21 soorten die zijn aangetroffen tijdens de SASI in Isefjord, Denemarken, geacht een probleemsoort (Bleker, 2012) te zijn binnen het Schelpdier import monitoring protocol (Gittenberger, 2018).

8. Mitigerende maatregelen

Om het risico op de import van probleemsoorten met schelpdieren te minimaliseren heeft de Vereniging van Importeurs van Schelpdieren door GiMaRIS een monitoringsprotocol laten opstellen. Kern van het protocol is dat twee soortenlijsten voor elk exportgebied worden opgebouwd, bijgehouden en over de tijd geoptimaliseerd aan de hand van de doorlopende monitoring.

Lijst 1 betreft de lijst van soorten die tussen, op of onder de schelpdieren leven in het exportgebied. Lijst 2 bevat de soorten waarvan levende exemplaren tussen de geïmporteerde schelpdieren zijn aangetroffen in de big-bags die in Nederland aankomen.

Aan de hand van de historische inventarisatie- en monitoringsresultaten worden bij de halfjaarlijkse monitoring per gebied negen verschillende risico parameters berekend. Gebaseerd op deze parameters wordt per gebied de intensiteit van de verplichte monitoring van levende organismen in big-bags bij aankomst bepaald, naast de noodzaak voor een drie-jaarlijkse inventarisatie van de totale diversiteit aan soorten door een specialist in het determineren van mariene soorten, in het exportgebied zelf. Zo worden de twee soortenlijsten zo actueel mogelijk gehouden, wat het mogelijk maakt het risico te minimaliseren dat probleemsoorten in Nederland worden geïntroduceerd door schelpdiertransporten.

Indien tijdens een inventarisatie in het exportgebied, of bij de monitoring bij aankomst of via een betrouwbare externe bron (bijvoorbeeld een publicatie) een probleemsoort in het exportgebied wordt aangetroffen, dan zal voor schelpdieren uit het desbetreffende gebied per direct art. 6 van de Provinciale beleidslijn (zie 4.4) gaan gelden. Indien in het seizoen dat deze probleemsoort wordt ontdekt, reeds schelpdieren in de Oosterschelde zijn uitgezaaid, dan zullen de percelen waarop dit is gebeurd zo snel mogelijk schoon gevist worden, evenals de locatie waar tarra uit deze gebieden is gestort (zie SIMP voor details).

Bij de verwerking van de schelpdieren die hierbij worden opgevisst moet verdere uitwisseling met het ecosysteem van de Oosterschelde worden voorkomen door de schelpdieren in een gesloten systeem te plaatsen, dat valt onder de Wnb-vergunningplicht o.b.v. het beleid van de Provincie Zeeland (zie 4.4). Hierbij wordt het tarra als grofvuil afgevoerd en wordt het verwerkingswater, alvorens het in contact kan komen met oppervlaktewater, gezuiverd door een waterbehandelingssysteem.

De introductie van schelpdierziekten wordt voorkomen door EU-regelgeving (zie 4.5). Bovendien worden mosselen niet geïmporteerd indien er volgens de Europese normen een te hoog gehalte aan schelpdiertoxine veroorzakende algen in het water aanwezig is, dan wel als er schelpdiertoxines in de mosselen zijn geconstateerd.

9. Cumulatieve effecten van uitzaaien

Zoals in hoofdstuk 6 en 7 aangegeven zijn significant negatieve effecten op habitats, habitatsoorten en vogels niet te verwachten. Hierdoor is het tevens onwaarschijnlijk dat het gebruik van de mosselpercelen voor de import van mosselen cumuleert met het overige gebruik van de Oosterschelde.

Mosselen die op de veiling te Yerseke worden verkocht, worden door de handelaren uitgezaaid op de zogenaamde verwaterpercelen, gelegen op de Yersekebank in de Oosterschelde.

Deels worden de geïmporteerde mosselen eveneens uitgezaaid op de verwaterpercelen op de Yersekebank. Import en aankoop van mosselen op de veiling vullen elkaar aan. De handelaren trachten hun voorraad op niveau te houden. Het aantal verwaterpercelen is beperkt, waardoor ook de opslagcapaciteit beperkt is.

Mosselen die uitgezaaid worden op verwaterpercelen komen in de plaats van Nederlandse mosselen. De behoefte aan import treedt op er als er een tekort is aan zaad/halfwas in eigen land.

Gezien het korte verblijf van mosselen op de percelen en de beperkte hoeveelheid water die gedurende deze tijd mogelijk gefiltreerd wordt door de mosselen, valt niet te verwachten dat de draagkracht van de Oosterschelde door de import wordt beïnvloed.

Ook voor (schelpdieretende) vogels verandert het voedselaanbod in de Oosterschelde niet door het uitzetten van geïmporteerde mosselen op de percelen. Dit betekent dat een stapeling van effecten kan worden uitgesloten.

10. Conclusie

In de mosselimporten uit het aangevraagde gebied komen geen probleemsoorten voor. Alle genoemde soorten die niet uitheems zijn voor de Oosterschelde, zijn wel inheems voor NW Europa en hebben zich nog niet in de Oosterschelde gevestigd omdat het milieu in de Oosterschelde waarschijnlijk ongeschikt is voor de soort. (Gittenberger en Gittenberger, 2010)

Uit de jarenlange monitoring bij aankomst is bekend dat tijdens het vissen, spoelen en transport een scheiding van mosselen en tarra plaatsvindt en dat het aantal soorten dat levend met een lading mosselen mee komt, gering is. Dit is het verschil tussen het aantal soorten op lijst 1 en die op lijst 2.

In de mosselen die zich bevinden in het gebied waarvoor de vergunning wordt aangevraagd, zijn bij de SASI's geen probleemsoorten gevonden. Import uit dit gebied vormt dan ook geen bedreiging voor de instandhoudingsdoelen van de Oosterschelde wegens de kans op introductie van probleemsoorten.

Het schelpdier import-monitoringprotocol zorgt er door de wijze van monitoring voor dat eventuele probleemsoorten worden geconstateerd en indien er desondanks toch probleemsoorten zijn uitgezaaid, deze alsnog worden opgevist en verwijderd.

Uit hetgeen in de voorgaande hoofdstukken is beschreven, blijkt dat er geen argumenten aanwezig zijn op basis waarvan geconcludeerd zou moeten worden dat het uitzaaien in de Oosterschelde van mosselen afkomstig uit Denemarken een aantasting van de natuurlijke kenmerken, zijnde de betrokken beschermde vogel- en habitatsoorten van de Oosterschelde, tot gevolg zal hebben. Derhalve is er geen significant effect op de instandhoudingsdoelstellingen van de Oosterschelde.

11. Literatuur

Agonus Fisheries Consultancy, 2017.- Passende beoordeling uitgifte tijdelijke verwaterpercelen in de Oosterschelde

Arcadis, 2011.- Nadere Effectenanalyse Deltawateren fase II (NEA II)

Beleidsbesluit Schelpdiervisserij 2005-2020. Ruimte voor een zilte oogst. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Den Haag, 1 oktober 2004.

GiMaRis 2020_02: Gittenberger, A., R.E.M. Korthof, A., H. Stegenga, M. Rensing, 2020. - Inventarisatie van de soortendiversiteit in tarra van mosselen uit Denemarken, najaar 2019.

GiMaRis 2019_17: Gittenberger, A., R.E.M. Korthof, A., K.H. Wesdorp, H. Stegenga, M. Rensing, 2019. - Inventarisatie van de soortendiversiteit in tarra van mosselen uit Denemarken, voorjaar 2019.

GiMaRis 2019_34: Gittenberger, A., M. Rensing, N. Schrieken, H. Stegenga, . - Schelpdier Afhankelijke Soorten Inventarisatie: SASI van de mosselen bij Isefjord, Denemarken, augustus 2019. Ministerie van LNV, 2018.- Effectenindicator (website Natura 2000, EZ)

GiMaRis 2019_36: Gittenberger, A., M. Rensing, A. D' Hont, H. Stegenga, . - Schelpdier Afhankelijke Soorten Inventarisatie: SASI van de bodemcultuur mosselen in de Limfjord, Denemarken, september 2019.

GiMaRis 2019_37: Gittenberger, A., M. Rensing, A. D' Hont, H. Stegenga, . - Schelpdier Afhankelijke Soorten Inventarisatie: SASI van de hangcultuur mosselen in de Limfjord, Denemarken, september 2019.

Gittenberger, A., 2018.- Schelpdier import monitoring protocol. In opdracht van de Vereniging van Importeurs van Schelpdieren. GiMaRis rapport 2010.10, update 2015.

Gittenberger, A. & E. Gittenberger, 2010a.- Uitheemse soorten in tarra-bemonsteringen en hun potentie om Nederland op natuurlijke wijze te bereiken. GiMaRis report 2010.22: 11 pp. Issued by the Vereniging van Importeurs van Schelpdieren.

Gittenberger, A., 2010b.-Soortenlijsten van schelpdierexport gebieden in het Verenigd Koninkrijk en in Ierland. GiMaRis rapport 2010.11. i.o.v. Vereniging van Importeurs van Schelpdieren.

Gittenberger, A., 2009.- Exoten in de Oosterschelde. In opdracht van Ministerie van LNV, Directie Visserij. GiMaRis rapport 2009.08.

Gittenberger, A. & R.J. Leewis, 2008.- Validatie van de methodiek voor de bepaling van kwetsbaarheid van watertypen voor exoten. TPS report nr. E002/08. GiMaRis report nr. 2008.14: 45 pp. Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Den Haag.

Gittenberger, A., 2007.- Recent population expansions of non-native ascidians in The Netherlands. Journal of Experimental Marine Biology and Ecology 342(1): 122-126.

Hoekstein, M.S.J., F.A. Arts, S.J. Lilipaly, K.D. van Straalen, M. Sluijter, P.A. Wolf, 2020. Watervogels en zeezoogdieren in de Zoute Delta 2018/2019. BM 20.03

Ministerie van LNV, 2018.- gebiedendatabase (website Natura 2000, EZ)

Ministerie van LNV, 2018- soortendatabase (website Natura 2000, EZ)

Ministerie van LNVV, 2017.- Wnb-vergunning additionele verwaterpercelen Oosterschelde: DGAN-NB / 17059841

Ministerie van LNV, 2009.- Aanwijzingsbesluit Natura 2000 'Oosterschelde'. Programmadirectie Natura 2000: PDN/2009-118

Ministerie van LNV, 2006.- Natura 2000 doelendocument (hoofddocument en bijlagendocument)

Ministerie van LNV, 2006. Natura 2000 gebiedendocument. Gebied Oosterschelde

Wijsman, J.W.M. & A.C. Smaal, 2006. Risk Analysis of Mussels Transfer. Report No. C044/06, June 2006, Wageningen IMARES, Yerseke.

Wijsman, J.W.M. & I. De Mesel (2009). Duurzame Schelpdiertransporten. Rapport C067/09, 111 pp. Wageningen Imares, Yerseke.

Wolff, W.J. (2005). Non-indigenous marine and estuarine species in the Netherlands. Zoologische Mededelingen 79 (1). Pp. 1-116. ISSN 0024-0672.

www.telmee.nl

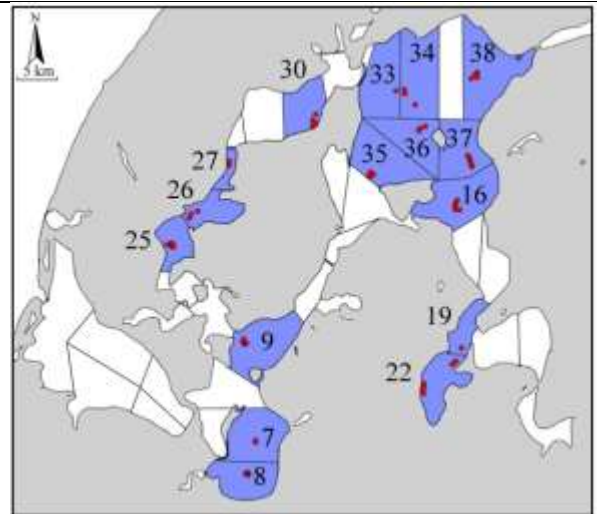
website Telmee is in opdracht van de Stichting Gegevensautoriteit Natuur ontwikkeld door de Stichting Veld-Onderzoek Flora en Fauna (VOFF). Beheer en doorontwikkeling gebeurt in opdracht van BIJ12, exploitant van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) waar Telmee onderdeel van uit maakt.

Bijlage 1: Weergave importgebieden

S

Limfjord, het onderzoeksgebied in Denemarken

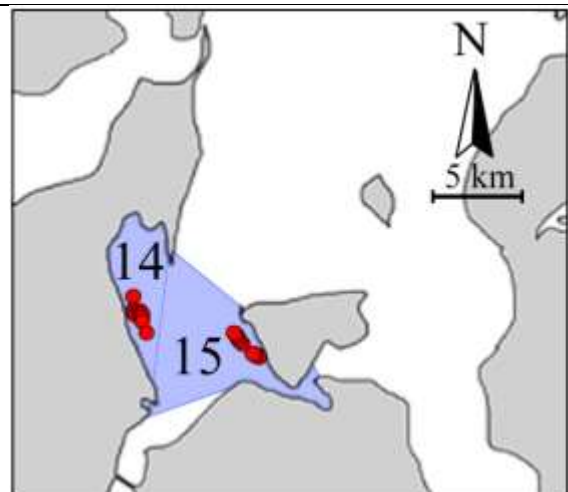

De locaties van de monsternames waar zich op het moment van de SASI's mosselen bevonden die voor de export bedoeld zijn.

De geïmporteerde mosselen uit Limfjord-bodem zullen afkomstig zijn uit de paars gearceerde mosselproductiegebieden met de nummers 7-9, 16, 19, 22, 25-27, 30 en 33-38 zoals deze door de Deense overheid gehanteerd worden bij de monitoring op toxines en toxische algen in schelpdiergebieden.

Limfjord, het onderzoeksgebied in Denemarken

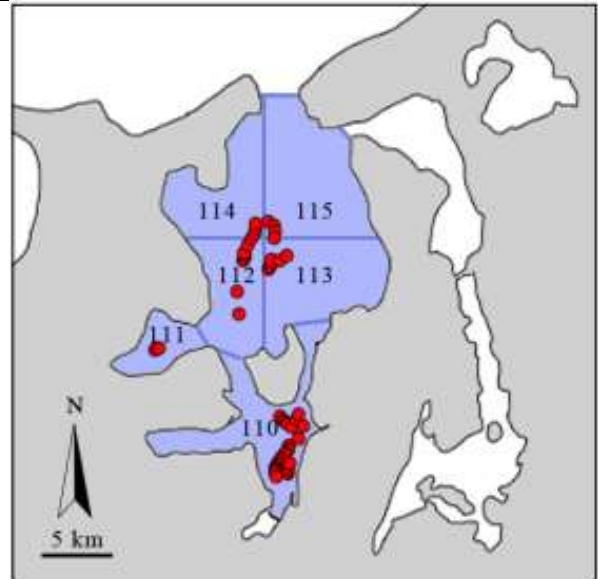

De locaties van de monsternames waar zich op het moment van de SASI's mosselen bevonden die voor de export bedoeld zijn.

De geïmporteerde mosselen uit Limfjord-hangcultuur zullen afkomstig zijn uit de paars gearceerde mosselproductiegebieden met de nummers 14 en 15 zoals deze door de Deense overheid gehanteerd worden bij de monitoring op toxines en toxische algen in schelpdiergebieden.

Isefjord, het onderzoeksgebied in Denemarken

De locaties van de monsternames waar zich op het moment van de SASI's mosselen bevonden die voor de export bedoeld zijn.

De geïmporteerde mosselen uit Isefjord zullen afkomstig zijn uit de paars gearceerde mosselproductiegebieden met de nummers 110 tot en met 115, zoals deze door de Deense overheid gehanteerd worden bij de monitoring op toxines en toxische algen in schelpdiergebieden.

Bijlage 2: Lijst 1 soorten

Limfjord-Bodem De SASI lijst met soorten die levend bij de monstername tussen de mosselen zijn aangetroffen. Exoten zijn geel gearceerd.

Soort	Auteur	Hoofdgroep	Oorsprong
<i>Ceramium sungminbooi</i>	Hughey et Boo	Algae (Rhodophyta)	Exoot
<i>Ceramium virgatum</i>	Roth	Algae (Rhodophyta)	Inheems
<i>Chaetomorpha linum</i>	(O.F.Müller) Kützing	Algae (Chlorophyta)	Inheems
<i>Chondrus crispus</i>	Stackhouse	Algae (Rhodophyta)	Inheems
<i>Dasysiphonia japonica</i>	(Yendo) H.-S.Kim	Algae (Rhodophyta)	Exoot
<i>Fucus vesiculosus</i>	Linnaeus	Algae (Ochrophyta)	Inheems
<i>Gracilaria cf. gracilis</i>	(Stackhouse) Steentoft, Irvine & Farnham	Algae (Rhodophyta)	Inheems
<i>Haliidrys siliquosa</i>	(Linnaeus) Lyngbye	Algae (Ochrophyta)	Inheems
<i>Polysiphonia elongata</i>	(Hudson) Sprengel	Algae (Rhodophyta)	Inheems
<i>Sargassum muticum</i>	(Yendo) Fensholt	Algae (Ochrophyta)	Exoot
<i>Zostera marina</i>	Linnaeus, 1753	Algae (Plantae)	Inheems
<i>Alitta succinea</i>	(Leuckart, 1847)	Annelida	Inheems
<i>Eupolyornia nebulosa</i>	(Montagu, 1819)	Annelida	Inheems
<i>Harmothoe imbricata</i>	(Linnaeus, 1767)	Annelida	Inheems
<i>Lepidonotus squamatus</i>	(Linnaeus, 1758)	Annelida	Inheems
<i>Spirobranchus triqueter</i>	(Linnaeus, 1758)	Annelida	Inheems
<i>Asciidiella aspersa</i>	(Müller, 1776)	Ascidiacea	Inheems
<i>Ciona intestinalis</i>	(Linnaeus, 1767)	Ascidiacea	Inheems
<i>Molgula manhattanensis</i>	(De Kay, 1843)	Ascidiacea	Exoot
<i>Styela clava</i>	Herdman, 1881	Ascidiacea	Exoot
<i>Alcyonidium mytili</i>	Dalyell, 1848	Bryozoa	Inheems
<i>Conopeum reticulum</i>	(Linnaeus, 1767)	Bryozoa	Inheems
<i>Metridium senile</i>	(Linnaeus, 1761)	Cnidaria	Inheems
<i>Obelia longissima</i>	(Pallas, 1766)	Cnidaria	Inheems
<i>Sagartiogeton undatus</i>	(Müller, 1778)	Cnidaria	Inheems
<i>Amphibalanus improvisus</i>	(Darwin, 1854)	Crustacea	Exoot
<i>Austrominius modestus</i>	(Darwin, 1854)	Crustacea	Exoot
<i>Balanus balanus</i>	(Linnaeus, 1758)	Crustacea	Uitheems
<i>Balanus crenatus</i>	Bruguère, 1789	Crustacea	Inheems
<i>Cancer pagurus</i>	Linnaeus, 1758	Crustacea	Inheems
<i>Carcinus maenas</i>	(Linnaeus, 1758)	Crustacea	Inheems
<i>Crangon crangon</i>	(Linnaeus, 1758)	Crustacea	Inheems
<i>Liocarcinus navigator</i>	(Herbst, 1794)	Crustacea	Inheems
<i>Macropodia rostrata</i>	(Linnaeus, 1761)	Crustacea	Inheems
<i>Microdeutopus gryllotalpa</i>	Costa, 1853	Crustacea	Inheems
<i>Palaemon adspersus</i>	Rathke, 1837	Crustacea	Inheems
<i>Sacculina carcini</i>	Thompson, 1836	Crustacea	Inheems
<i>Asterias rubens</i>	Linnaeus, 1758	Echinodermata	Inheems
<i>Ophiura ophiura</i>	(Linnaeus, 1758)	Echinodermata	Inheems
<i>Psammechinus miliaris</i>	(P.L.S. Müller, 1771)	Echinodermata	Inheems
<i>Aeolidia papillosa</i>	(Linnaeus, 1761)	Mollusca	Inheems

Soort	Auteur	Hoofdgroep	Oorsprong
<i>Arctica islandica</i>	(Linnaeus, 1767)	Mollusca	Inheems
<i>Cerastoderma edule</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Inheems
<i>Corbula gibba</i>	(Olivi, 1792)	Mollusca	Inheems
<i>Crepidula fornicata</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Exoot
<i>Lepidochitona cinerea</i>	(Linnaeus, 1767)	Mollusca	Inheems
<i>Littorina littorea</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Inheems
<i>Magallana gigas</i>	(Thunberg, 1793)	Mollusca	Exoot
<i>Mimachlamys varia</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Inheems
<i>Musculus subpictus</i>	(Cantraine, 1835)	Mollusca	Inheems
<i>Ocenebrellus inornatus</i>	(Récluz, 1851)	Mollusca	Exoot
<i>Ostrea edulis</i>	Linnaeus, 1758	Mollusca	Inheems
<i>Petricolaria pholadiformis</i>	(Lamarck, 1818)	Mollusca	Exoot
<i>Philine quadripartita</i>	Ascanius, 1772	Mollusca	Uitheems
<i>Ruditapes cf. philippinarum</i>	(Adams & Reeve, 1850)	Mollusca	Exoot
<i>Iritia reticulata</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Inheems
<i>Pomatoschistus minutus</i>	(Pallas, 1770)	Pisces	Inheems
<i>Syngnathus acus</i>	Linnaeus, 1758	Pisces	Inheems
<i>Ulva cf. intestinaloides</i>	Linnaeus, 1758	Pisces	Inheems
<i>Halichondria panicea</i>	(Pallas, 1766)	Porifera	Inheems
<i>Hymeniacidon perlevis</i>	(Montagu, 1814)	Porifera	Uitheems

Limfjord-Hangcultuur De SASI lijst met soorten die levend bij de monstername tussen de mosselen zijn aangetroffen. Exoten zijn geel gearceerd.

Soort	Auteur	Hoofdgroep	Oorsprong
<i>Acinetospora crinita</i>	(Carmichael) Sauvageau	Algae (Ochrophyta)	Inheems
<i>Antithamnonella spirographidis</i>	(Schiffner) E.M.Wollaston	Algae (Rhodophyta)	Exoot
<i>Bryopsis plumosa</i>	(Hudson) C.Agardh	Algae (Chlorophyta)	Inheems
<i>Ceramium sungminbooi</i>	Hughey et Boo	Algae (Rhodophyta)	Exoot
<i>Ceramium virgatum</i>	Roth	Algae (Rhodophyta)	Inheems
<i>Chorda filum</i>	(Linnaeus) Stackhouse	Algae (Ochrophyta)	Inheems
<i>Cladophora sericea</i>	(Hudson) Kützing	Algae (Chlorophyta)	Inheems
<i>Dasydiphonia japonica</i>	(Yendo) H.-S.Kim	Algae (Rhodophyta)	Exoot
<i>Melanothamnus harveyi</i>	(Bailey) Diaz-Tapia & Maggs	Algae (Rhodophyta)	Exoot
<i>Polysiphonia elongata</i>	(Hudson) Sprengel	Algae (Rhodophyta)	Inheems
<i>Trailiella intricata</i>	Batters	Algae (Rhodophyta)	Exoot
<i>Ulva cf. intestinaloides</i>	(Koeman & Hoek) Hayden et al	Algae (Chlorophyta)	Inheems
<i>Ulva linza</i>	Linnaeus	Algae (Chlorophyta)	Inheems
<i>Zostera marina</i>	Linnaeus, 1753	Algae (Plantae)	Inheems
<i>Harmothoe imbricata</i>	(Linnaeus, 1767)	Annelida	Inheems
<i>Lepidonotus squamatus</i>	(Linnaeus, 1758)	Annelida	Inheems
<i>Nereis pelagica</i>	Linnaeus, 1758	Annelida	Inheems
<i>Spirobranchus triqueter</i>	(Linnaeus, 1758)	Annelida	Inheems
<i>Ascidia aspersa</i>	(Müller, 1776)	Ascidacea	Inheems
<i>Ciona intestinalis</i>	(Linnaeus, 1767)	Ascidacea	Inheems
<i>Styela clava</i>	Herdman, 1881	Ascidacea	Exoot
<i>Alcyonidioides mytili</i>	(Dalyell, 1848)	Bryozoa	Inheems
<i>Conopeum reticulum</i>	(Linnaeus, 1767)	Bryozoa	Inheems
<i>Electra pilosa</i>	(Linnaeus, 1767)	Bryozoa	Inheems
<i>Obelia longissima</i>	(Pallas, 1766)	Cnidaria	Inheems
<i>Sagartiogeton undatus</i>	(Müller, 1778)	Cnidaria	Inheems
<i>Amphibalanus improvisus</i>	(Darwin, 1854)	Crustacea	Exoot
<i>Austrominius modestus</i>	(Darwin, 1854)	Crustacea	Exoot
<i>Balanus crenatus</i>	Bruguère, 1789	Crustacea	Inheems
<i>Caprella mutica</i>	Schurin, 1935	Crustacea	Exoot
<i>Carcinus maenas</i>	(Linnaeus, 1758)	Crustacea	Inheems
<i>Idotea balthica</i>	(Pallas, 1772)	Crustacea	Inheems
<i>Idotea pelagica</i>	Leach, 1815	Crustacea	Inheems
<i>Jassa marmorata</i>	Holmes, 1905	Crustacea	Exoot
<i>Macropodia rostrata</i>	(Linnaeus, 1761)	Crustacea	Inheems
<i>Monocorophium acherusicum</i>	(Costa, 1853)	Crustacea	Inheems
<i>Asterias rubens</i>	Linnaeus, 1758	Echinodermata	Inheems
<i>Psammechinus miliaris</i>	(P.L.S. Müller, 1771)	Echinodermata	Inheems

Isefjord-bodem De SASI lijst met soorten die levend bij de monstername tussen de mosselen zijn aangetroffen. Exoten zijn geel gearceerd.

Soort	Auteur	Hoofdgroep	Oorsprong
<i>Polysiphonia elongata</i>	(Hudson) Sprengel	Algae (Rhodophyta)	Inheems
<i>Harmothoe imbricata</i>	(Linnaeus, 1767)	Annelida	Inheems
<i>Nereis pelagica</i>	Linnaeus, 1758	Annelida	Inheems
<i>Botryllus schlosseri</i>	(Pallas, 1766)	Ascidacea	Inheems
<i>Ciona intestinalis</i>	(Linnaeus, 1767)	Ascidacea	Inheems
<i>Molgula manhattanensis</i>	(De Kay, 1843)	Ascidacea	Exoot
<i>Alcyonidioides mytili</i>	(Dalyell, 1848)	Bryozoa	Inheems
<i>Conopeum reticulum</i>	(Linnaeus, 1767)	Bryozoa	Inheems
<i>Obelia longissima</i>	(Pallas, 1766)	Cnidaria	Inheems
<i>Sagartia troglodytes</i>	(Price in Johnston, 1847)	Cnidaria	Inheems
<i>Amphibalanus improvisus</i>	(Darwin, 1854)	Crustacea	Exoot
<i>Balanus crenatus</i>	Bruguère, 1789	Crustacea	Inheems
<i>Carcinus maenas</i>	(Linnaeus, 1758)	Crustacea	Inheems
<i>Microdeutopus gryllotalpa</i>	Costa, 1853	Crustacea	Inheems
<i>Asterias rubens</i>	Linnaeus, 1758	Echinodermata	Inheems
<i>Cerastoderma edule</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Inheems
<i>Corbula gibba</i>	(Olivi, 1792)	Mollusca	Inheems
<i>Mya arenaria</i>	Linnaeus, 1758	Mollusca	Exoot
<i>Tritia reticulata</i>	(Linnaeus, 1758)	Mollusca	Inheems
<i>Gobius niger</i>	Linnaeus, 1758	Pisces	Inheems
<i>Haliclona cf. xena</i>	De Weerd, 1986	Porifera	Exoot